

УДК 373.3.091.33:783.7

Майба О.К.Кандидат педагогічних наук,
старший викладач**Аксіологічний аспект у формуванні творчої особистості дітей старшого дошкільного віку засобами вокально-хорового мистецтва.**

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасній науці все частіше порушуються питання формування творчої особистості. Проблема формування творчої особистості у нашій країні сьогодні, як ніколи, актуальна. Особливо, якщо йдеться про дошкільний вік, коли формується духовно-моральна основа майбутнього громадянина нашої держави. Метою сучасної освіти має бути не лише залучення дитини до наукових і культурних досягнень людства, а і одночасне формування високодуховної, вільної і відповідальної особистості. Індивідуальність творчої особистості полягає у тих духовних цінностях, які формуються у ранньому дитинстві. Отже, мета формування творчої особистості у дітей старшого дошкільного віку, полягає в тому, щоб діти будували свою діяльність (вчинки, дії, поведінку) і в сьогоденні, і в майбутньому за законами добра, честі, людяності.

Вивчення проблеми формування творчої особистості у дошкільнят передбачає з'ясування історії її становлення у сфері наукового знання, висвітлення методологічних підходів до вивчення та визначення сутності й змістового наповнення. У зв'язку з цим, надзвичайно важливим є аксіологічний підхід, що спрямовує молоде покоління на формування творчої особистості засобами вокально-хорового мистецтва.

Аксіологічний підхід дає змогу висунути дослідницький регулятивне – ціннісне ставлення людини до багатовимірного світу, до інших людей як духовно-моральне ставлення, яке звеличує особистість [2.]

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні питання аксіологічного підходу та особливості його реалізації для різних освітніх рівнів навчання

досліджували: В. Андрущенко, Р. Арцишевський, І. Бех, М. Бурда, Т. Бутківська, Н. Вірченко В. Галузинський, С. Гончаренко, М. Євтух, І. Зязюн, С. Клепко, І. Козловська, В. Кремень, Є. Лодатко, В. Лозова, Ю. Мальований. В. Молодиченко, М. Марчук, В. Огнев'юк, М. Попович, С. Раков, О. Савченко, С. Сисоєва, З. Слєпкань, О. Сухомлинська, Н. Ткачова та інші науковці; наукові дослідження з питань духовності особистості присвячені праці С. Анісімова, Л. Виготського, О. Вишневського, В. Григорчук, І. Кучинської, Н. Маслової, В. Медушевського, О. Олексюк, Н. Под'якова, Е. Помиткіна, І. Сіданіч, О. Сухомлинської, Л. Хлєбнікової, Г. Шевченко та ін., загальнопедагогічні та психологічні аспекти цього феномена розкриті в працях Л. Божович, В. Давидова, А. Запорожця, О. Ростовського, О. Рудницької, Б. Теплової, Г. Тарасова та ін.; Проблема вокально-хорового навчання дітей дошкільного віку висвітлена в наукових працях О. Апраксіної, А. Менабені, Ю. Юцевич, Л. Гавриленко, І. Гадалової, Г. Стулової, Д. Огороднова та ін.

Переважає більшість дослідників погоджується з думкою, що формування творчості людини здебільшого розглядається як інтегративна якість особистості, яка проявляється у моральній поведінці, у естетичному ставленні до навколишнього світу, у прагненні до пізнання предметів та явищ дійсності, у потребі само здійснення, звернення людини до вищих цінностей, самовдосконалення, наближення до ідеалу.

Формулювання цілей статті. Отже, мета статті – проаналізувати, розкрити сутність і значення аксіологічного підходу у формуванні творчої особистості дітей старшого дошкільного віку засобами вокально-хорового мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із актуальних методологічних підходів в сучасних умовах функціонування нової української школи, є аксіологічний, зміст якого полягає у спрямованості навчання на формування в учнів системи ціннісних орієнтацій, відповідних гуманістичній парадигмі освітнього процесу. Перехід до інформаційного суспільства спричинює помітну трансформацію цінностей, тобто усього того,

що має позитивне значення для людини, групи людей, суспільства. Зростає значення інформаційних і матеріальних цінностей над іншими. І. Бех відзначає, що «виховання на основі цінностей – це провідний шлях формування самої особистості і її духовного світу, у зв'язку з чим піднімається питання не лише про ціннісне виховання, а й ціннісне навчання, що має своїм кінцевим результатом не знання, а формування аксіологічного світогляду, який оперує ціннісними категоріями» [1, с. 124]. Тому особливого значення проблема формування творчості набуває в ранньому дитинстві, коли пробуджується інтерес до свого внутрішнього світу, що виявляється в самопоглибленні, розмірковуванні над власними переживаннями, думками [5]. Відповідно виникає завдання цілісної організації освітнього простору, у якому б дитина знайшла відповідну педагогічну підтримку в навчальному процесі становлення та розвитку духовного світу.

Філософія розглядає аксіологію як науку про цінності, зокрема про цінності освіти, в яких представлено систем у значень, принципів, норм, канонів, ідеалів, що регулюють взаємодію в освітній сфері і й формують компонент відносин у структурі особистості [8]. Ми схилиємось до думки науковців, що сучасна аксіологія виходить з того, що поняття «цінність» визначається як символ ядра особистості, світоглядної основи усіх сфер життєдіяльності людини; сенсу всього життя; рис дійсної чи уявної реальності, які прагнуть втілити в життя, основ підсвідомості, мотивів, намірів та вчинків індивіда; перспективних стратегічних життєвих цілей, завдань; головного чинника, що визначає моральні засади та принципи поведінки індивіда, етносу, суспільства; Віри, Надії, Любові; праці, молитви, творчості; служіння Богові й Україні; покаяння, стягання благодаті Духа Святого, прагнення до святості, Добра, Краси, богопізнання, істинної віри, космічної цілісної свідомості; дотримання десяти заповідей Бога та дев'яти заповідей блаженства. Цінності є системою ідеалів, фундаментальних понять і цілей, якими живе особистість, суспільство в цілому. Цінності втілюються в

різних формах культури (філософія, мова, література, мистецтво, релігія, звичаї, обряди, народна символіка тощо) [4, с. 850].

На всіх етапах розвитку українського суспільства встановлено, що вокально-хорове мистецтво було суттєвою складовою духовного розвитку особистості. Не можна обминути феномен української вокально-хорової культури, яка веде свій відлік з тих часів, коли хорова творчість і виконавство існували в синкретичній єдності. Відомий український хорознавець Анатолій Лащенко пише: «Вокально-хоровий спів на Україні завжди посідав важливе місце у формуванні духовного світу людини – завдяки своїй демократичності й доступності, ефективності естетичного впливу, зумовленого глибокою змістовністю і національною самобутністю» [7, с. 171].

Одним з базових методологічних підходів до формування творчої особистості у дітей старшого дошкільного віку є аксіологічний підхід. Він розглядається в якості одного з провідних підходів в контексті гуманістичної педагогіки і психології, так як він визначає кожного учасника освітнього процесу активним ціннісно-мотивованим суб'єктом діяльності, дозволяє виховувати суб'єкт-суб'єктні відносини і створити сприятливий психологічний клімат. В. Шарко відзначає, що «важливу роль у ціннісному ставленні людини до дійсності відіграють її емоційні переживання, пристрасті. Саме з емоційного ставлення виникає відчуття значущості явищ, суб'єктивне цінування їх. У свою чергу цінності надають емоціям глибини, значущості, перетворюючи їх у глибокі й стійкі почуття. Об'єднані в єдиний комплекс потреби, інтереси й емоційні переживання утворюють єдиний феномен цінності»[9]. Сутність аксіологічного підходу (В. Сластьонін, Н. Нікандров, В. Дряпіка, О. Рудницька, О. Олексюк, Н. Свещинська та ін.) полягає в спрямованості навчального процесу на гуманістичний розвиток особистості як мета, суб'єкт, результат і головний критерій її ефективності.

Аксіологічний підхід у формуванні творчої особистості дітей старшого дошкільного віку передбачає передусім виховання гуманістичного типу

особистості дитини, якій притаманні духовні ідеали Істини, Добра, Краси й Любові. Краса у будь-якому прояві завжди приваблює дітей і сприяє розвитку переживання краси, формує естетичні почуття і здатність реалізувати засобами вокально-хорового мистецтва. Найважливішим критерієм означеного феномена стають не тільки набуті вокально-хорові знання і навички, але і усвідомлення й сприйняття кожною дитиною гуманістичних ідеалів, емоційне прагнення до творчого самовираження і самореалізації особистості, розвитку музикальних здібностей та постійного самовдосконалення.

Розвиток творчої особистості у старшому дошкільному віці супроводжується обґрунтуванням мети, змісту і специфікою діяльності. Слід зазначити, що дошкільний навчальний заклад — заклад освіти дітей від двох місяців до шести (семи) років, який здійснює догляд, оздоровлення, виховання і навчання дітей. Основним завданням дошкільного освітнього закладу є реалізація права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальна адаптація, готовність продовжувати освіту. Вокально-хорове мистецтво як різновид естетичної та емоційної активності, що постає в якості вищої цінності, залучити до якого і зрозуміти яке, без творчої уяви, надто складно. О. Вишневський зазначає: «У нашій виховній традиції могутнім засобом естетичного виховання завжди був вокально-хоровий спів...» [2, с. 306]. Тому аксіологічний підхід до сприйняття вокально-хорового мистецтва, самостійна творча діяльність повинні бути присутніми у всіх елементах музичних занять та інших форм музичної діяльності дошкільників. Музичний керівник повинен постійно пам'ятати, що змістом музикальних занять є емоції, настрої і почуття дитини (за Б. М. Тепловим). Наприклад: ритміка та основи хореографії, музично-дидактичні ігри, вокально-хоровий спів, гра на музичних інструментах. Така діяльність дітей у процесі осягнення естетичних цінностей музичного мистецтва задовольняє їх бажання діяти самостійно, активно спонукає до творчої активності. А. Шевчук у своїх дослідженнях доводить, що музично-

ритмічні рухи під час вокально-хорового співу, розвивають емоційну сферу у дитині [10].

Саме у процесі вокально-хорової діяльності можна переживати певні почуття, настрої, драматургію їх розвитку, а не конкретні предмети чи явища. Відповідно, у дітей дошкільного віку розвивається уява, мислення, комунікативні навички, вміння розуміти іншого тощо.

З позиції нашого дослідження зміст процесу формування творчої особистості у дітей старшого дошкільного віку засобом вокально-хорового мистецтва конкретизується через адекватні завдання, які відображають основні напрями виховного впливу на особистість дитини. Йдеться про те, що у навчальному процесі педагогічні зусилля і дії музичних керівників мають бути спрямовані на розвиток духовних потреб і мотивів поведінки, формування етичних знань і виховання етичних почуттів, вироблення відповідних умінь, навичок і звичок, а також зміцнення волевих якостей. Цілеспрямоване формування творчої особистості здійснюється в організованій дорослими творчої діяльності та спілкуванні, де виявляється пізнавальна активність та емоційність особистості дошкільника і формуються його моральні потреби і мотиви поведінки. Дитина дошкільного віку у процесі своєї діяльності активно діє і відкриває щось нове для себе, пізнає довкілля, водночас спостереження та аналіз вихователем творчих проявів дитини виявляються багатющим матеріалом для вивчення відчуття її духовного, фізичного, психічного станів та внутрішнього світу.

Отже, формування творчої особистості у дітей старшого дошкільного віку – це складний психологічний процес, у результаті якого у дошкільника формується пізнавальна активність, яка спрямована не тільки на пізнання окремого предмета чи явища, а й на розпізнання його устрою, причини, мети, призначення, способу використання й таке інше. Пізнавальний інтерес є важливою складовою пізнавальної активності, який зростає у процесі накопичення дитиною досвіду пізнавальної діяльності, що також виявляється у творчості дошкільника.

Формування творчої особистості дошкільнят засобами вокально-хорового мистецтва ми розглядаємо через вивчення вокально-хорових творів, які несуть загальнолюдські, національні, сімейні та громадянські цінності. Адже, процес вокально-хорового навчання поступово підводить дітей старшого дошкільного віку до прийняття більш високої системи цінностей.

Висновки.

Таким чином, основним завданням аксіологічного підходу дітей старшого дошкільного віку засобами вокально-хорового мистецтва є формування у них таких духовних цінностей, як любов, милосердя, інтерес до пізнання невідомого, прагнення до національних пісенних традицій і культури тощо; справедливість, чесність, доброта, відповідальність, співчуття, взаємодопомога, життєрадісність, свобода, людяність і т. ін.

У визначенні сутності і значенні аксіологічний підходу, спрямованих на формування творчої особистості дітей старшого дошкільного віку засобами вокально-хорового мистецтва, дозволяє розглядати як ціннісне усвідомлення естетичних, життєвих ідеалів, як досвід поколінь в усвідомленні добра і зла, як засіб формування духовних цінностей.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості : Сходження до духовності : наук. видання / І. Д. Бех. – Київ : Либідь, 2006. – 272 с.
2. Вишневецький О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. / О. Вишневецький, В. Л. Омеляненко. – вид .3-є, доп. – К. : Знання, 2008. – 566 с.
3. Дряпіка В.І. Теорія і практика формування ціннісних орієнтацій педагога-музиканта : навч. посіб / В.І. Дряпіка. - К. ; Кіровоград; Ужгород: Ліра, 2000. - 228 с.
4. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В. П. Коцура, О. І. Потапенка, В. В. Куйбіди. – 5-е вид. – Корсунь-Шевченківський : ФОП Гаврищенко В. М., 2015. – 912 с.
5. Костюк Г. С. Предмет вікової психології, її історія і методи. / Г. С. Костюк // Вікова психологія. – Київ : Рад. школа, 1976. – С. 172.

6. Николина, В.В. Теоретические основы формирования эмоционально-ценностного отношения учащихся к природе в процессе обучения географии: автореф. дис... д-а пед. наук. – СПб., 1999. – С. 15-17.
7. Лащенко А. П. Хоровая культура: аспекты изучения и развития / А. П. Лащенко. – Київ : Музична Україна, 1989. – 136 с.
8. Пелех Ю.В. Теоретико-методичні засади ціннісно-сміслової готовності майбутнього педагога до професійної діяльності: автореф. дис... д-ра пед. наук / Ю. В. Пелех . – Київ : Б. в., 2010 . – 36 с.
9. Шарко В. Д. Нові технології навчання : посіб. для вчителів і студентів. – Херсон: Айлант, 2000. – 92 с.
10. Шевчук А. С. Розвиток дошкільнят у музично-руховій діяльності / А. С. Шевчук // Навчально-методичне забезпечення до програми «Дитина», – Київ : Шкільний світ. Вид-ць Л. Галіцина, 2006. – 128 с.

Анотація

У статті проаналізовано аксіологічний підхід у формуванні творчої особистості у дітей старшого дошкільного віку засобами вокально-хорового мистецтва. Доводиться, що вокально-хорове мистецтво є суттєвою складовою духовного розвитку творчої особистості дошкільника. У визначенні сутності і значенні аксіологічний підходу, спрямованих на формування творчої особистості дітей старшого дошкільного віку засобами вокально-хорового мистецтва, дозволяє розглядати, як засіб формування духовних цінностей. Саме аксіологічний підхід полягає у спрямованості навчання на формування у дітей дошкільного віку системи ціннісних орієнтацій, відповідних гуманістичній парадигмі освітнього процесу і адекватних потребам сьогодення.

Майба О.К.

Аксиологический аспект в формировании личности детей старшего дошкольного возраста средствами вокально-хорового искусства.

Аннотация

В статье проанализирован аксиологический подход в формировании творческой личности у детей старшего дошкольного возраста средствами вокально-хорового искусства. Доказывается, что вокально-хоровое искусство является существенной составляющей духовного развития личности дошкольника. В определении сущности и значения аксиологического подхода, направленного на формирование личности детей старшего дошкольного возраста средствами вокально-хорового искусства, позволяет рассматривать как средство формирования духовных ценностей. Именно аксиологический подход заключается в направленности обучения на формирование у детей дошкольного возраста системы ценностных ориентаций, соответствующих гуманистической парадигме образовательного процесса и адекватных потребностей.

Maiba O.

Abstract

The article analyzes the axiological approach in the formation of a creative personality in children of the senior preschool age by means of vocal-choral art. It turns out that vocal and choral art is an essential component of the spiritual development of a child's preschooler's creative personality. The content of the process of formation of a creative person in older preschoolers by means of vocal-choral art is specified through adequate tasks, which reflect the main directions of educational influence on the personality of the child. It is the axiological approach that focuses on the training of the formation of value orientation systems for children of preschool age, corresponding to the humanistic paradigm of the educational process and adequate to the needs of the present.

We consider the formation of the creative personality of preschoolers by means of vocal-choral art through the study of vocal and choral works that carry universal, national, family and civil values. After all, the process of vocal-choral education gradually brings children of the senior preschool age to a higher value system.

Thus, the main task of the axiological approach of the children of the senior preschool age by means of vocal and choral art is the formation of spiritual values such as love, mercy, interest in the knowledge of the unknown, aspiration to the national song traditions and culture, etc .; justice, honesty, kindness, responsibility, compassion, mutual help, cheerfulness, freedom, humanity, etc.

In determining the essence and meaning of the axiological approach, aimed at forming the creative personality of children of the senior preschool age by means of vocal and choral art, it is possible to consider as a valuable awareness of aesthetic, vital ideals as an experience of generations in the realization of good and evil as a means of forming spiritual values.

Ключові слова: аксіологічний підхід, діти старшого дошкільного віку, вокально-хорове мистецтво.

Ключевые слова: аксиологический подход, дети старшего дошкольного возраста, вокально-хоровое искусство.

Key words: axiological approach, children of the senior preschool age, vocal and choral art.